

**Een archeologische begeleiding (AB) bij
de aanleg van een watertransportleiding
voor de Waterleiding Maatschappij
Drenthe bij de dorpen Gasteren en Taarlo,
gemeenten Aa en Hunze en Tynaarlo (Dr.)**

G.J. de Roller
Met een bijdrage van A. Ufkes

ARC-Rapporten 2003-41

Groningen
17 september 2003
ISSN 1574-6887

1 Inleiding

1.1 Objectgegevens

ARC-Projectcode	2003/027
Provincie	Drenthe
Gemeente	Aa en Hunze en Tynaarlo
Plaats	Gasteren en Taarlo
Toponiem	Zuidesch en Taarloëresch
Kaartblad	12D
Coördinaten	241.300/561.340 en 238.050/561.150
Periode	Bronstijd tot Middeleeuwen
Type object	Es
Type bodem	Zandgrond
Geomorfologie	Dekzanden

1.2 Aanleiding van het onderzoek

De aanleiding voor het onderzoek is de aanleg van een watertransportleiding van de Waterleiding Maatschappij Drenthe (WMD). Tijdens de aanleg van deze waterleiding heeft een archeologische begeleiding (AB) in het tracé plaatsgevonden. De begeleiding is uitgevoerd door de Grontmij. Voor de documentatie van de in het tracé aangetroffen archeologische sporen heeft de Grontmij Archaeological Research & Consultancy (ARC bv) in de arm genomen. Het onderzoek vond plaats op 3 en 6 februari 2003 in Gasteren en op 9 en 10 april 2003 in Taarlo. Het veldwerk is uitgevoerd door mw. drs. M.J.M. de Wit, mw. P. Sikkema, drs. J.R. Veldhuis en drs. ing. G.J. de Roller voor ARC bv en mw. drs. L. Soetens voor de Grontmij. Het aardewerk is bestudeerd door mw. drs. A. Ufkes.

1.3 Ligging van het onderzoeksgebied en doel van het onderzoek

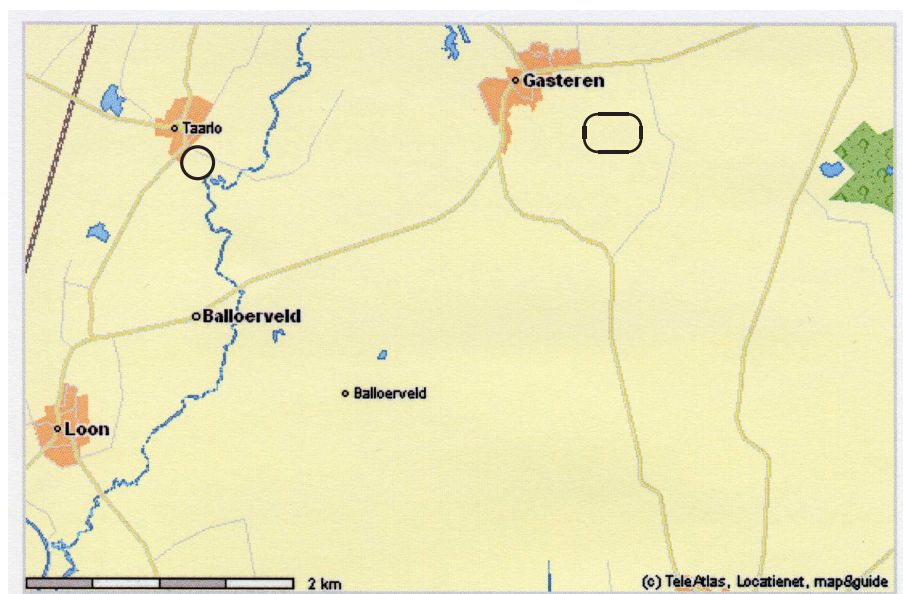
De onderzoeksgebieden betreffen de Zuidesch van Gasteren en de Taarloëresch bij Taarlo (afb. 1 en 2). Het onderzoek heeft als doel het documenteren van de archeologische resten die bij de begeleiding zijn aangetroffen.

1.4 Werkwijze

De werkwijze is bepaald door de aanleg van de drinkwatertransportleiding. Om de waterleiding in te graven is eerst over een grote breedte de zwarte bovengrond, bouwvoor en esdek, weggegraven, waarna in het dekzand een diepere sleuf is gegraven om de waterleiding in te leggen. Nadat de humeuze bovengrond is afgegraven, is door de Grontmij het tracé geïnspecteerd op archeologische resten. Op twee plaatsen bij de dorpen Gasteren en Taarlo zijn grondsporen aangetroffen. Voor de documentatie zijn werknemers van ARC bv ingeschakeld die de sporen hebben getekend, gecoupeerd en het vondstmateriaal hebben geborgen. Door de niet-archeologische wijze van het afgraven van de bovengrond en de weersomstandigheden, sneeuw en vorst, waren de waarnemingsomstandigheden niet optimaal.

Afbeelding 1 De ligging van de onderzoeksgebieden.

Afbeelding 2 De cirkels geven de ligging van de onderzoeksgebieden weer.

2 Resultaten

2.1 Grondsporen

2.1.1 Gasteren

Bij de plaats Gasteren is op de Zuidesch een aantal grondsporen gedocumenteerd (bijlage 1). Volgens Spek en Ufkes (1995, nr. 83) bevat deze es meerdere vindplaatsen uit het Paleolithicum en Mesolithicum en grafheuvels van onbekende ouderdom.

Westelijke werkput

In de meest westelijke werkput, werkput 2, is een aantal esgreppels (sporen 6, 7 en 10 t/m 14), paalgaten (sporen 3 t/m 5, 8 en 9) en een ondiepe kuil (spoor 2) aangetroffen (bijlage 2). In de paalgaten kon geen structuur worden herkend.

Centrale werkput

Werkput 1 vormt de middelste werkput. In deze werkput is een aantal grote kuilen aangetroffen (sporen 2 t/m 4, 7 en 8). Aan de rand van de kuil met spoornummer 4 bevindt zich een paalgat (spoor 12).

Oostelijke werkput

Werkput 3 is een smalle put, waarin twee paalsporen en twee kuilen zijn aangetroffen. Verder zijn in de put recente verstoringen gevonden.

2.1.2 Taarlo

Op de es net ten zuiden van Taarlo zijn in werkput 4 twee rijen paalgaten gevonden. De paalgaten (sporen 11 t/m 33) zijn ca. 20 cm diep en liggen grofweg 2 m uit elkaar. Ze lopen ongeveer evenwijdig met de Taarlose weg. Uit de paalkuilen komen fragmenten aardewerk die overeenkomen met het aardewerk uit spoor 9 (zie paragraaf 2.2.1). Vermoedelijk zijn het resten van een erfafscheiding uit de Romeinse Tijd (bijlage 3). In werkput 5 zijn ploegsporen gevonden en een brede baan die kan worden geïnterpreteerd als een oude loop van een sloot of beekje (spoor 52). Naar het oosten toe duikt de zandondergrond onder het veen weg. Volgens Spek en Ufkes (1995, nr. 44) zijn van deze lokatie nog geen archeologische vondsten bekend.

2.2 Vondsten

2.2.1 Aardewerk

A. Ufkes

Inleiding

In de onderstaande paragrafen wordt het aardewerk besproken dat tijdens de archeologische begeleiding (AB) is verzameld. De vindplaatsen te Gasteren en Taarlo worden daarbij apart besproken. In Gasteren zijn in totaal 200 fragmenten met een gezamenlijk gewicht van 2969,9 gram geborgen en in Taarlo 185 stuks met een totaalgewicht van 2915,6 gram. In Taarlo is voorafgaand aan de bouwbegeleiding

aardewerk verzameld uit een grondspoor, dat geen nummer heeft gekregen. Dit is echter wel in de analyse betrokken onder het vondstnummer 'xxx'. Geen van beide vindplaatsen heeft artefacten van gebakken klei zoals spinklosjes, weefgewichten en dergelijke opgeleverd. Ook is er geen huttenleem aangetroffen in het vondstmateriaal.

Het vondstmateriaal is in Groningen gereinigd en per materiaalcategorie gesplitst. Daarna is het aardewerk aan de auteur beschikbaar gesteld voor nadere analyse. Omdat het een AB betreft, is vooral aandacht besteed aan het indelen van het aardewerk in culturele en chronologische eenheden. Daarnaast is aandacht besteed aan enkele technologische en morfologische aspecten van het aardewerk.

Werkwijze

Al het aardewerk is gescand en gegevens over potdeel (rand, wand of bodem), magering, aantallen verbrande scherven, globale datering en eventuele bijzonderheden zijn in een database opgenomen. Behalve de aantallen en het gewicht van de scherven per vondstnummer, is ook het minimum aantal individuen (MAI) bepaald. De reden hiervoor is dat in veel gevallen de scherven uiteen zijn gevallen, terwijl duidelijk is dat het oorspronkelijk één individu betrof. Het aardewerk uit de grotere vondstnummers (Gasteren vondstnr. 2 en 4; Taarlo vondstnr. 1 en xxx) vertoont veel recente breuken. Daarnaast bestaat de indruk dat voorafgaand aan het onderzoek of tijdens het machinaal ontgraven, materiaal is verdwenen. De opgravingsomstandigheden waren dus kennelijk niet optimaal. Daarom is, voor zover mogelijk, het aardewerk gerestaureerd om de potvormen te kunnen reconstrueren, waardoor het aardewerk beter dateerbaar wordt.

Om het aardewerk typo(chrono)logisch in te kunnen delen, moet een scherf een minimaal aantal kenmerken bezitten. Dit zijn in volgorde van belangrijkheid: versiering(stechtniek), potvorm, randtype, magering en baksel. Eén enkel kenmerk is meestal onvoldoende om een scherf betrouwbaar te kunnen dateren. Vanwege het feit dat de scherven, met name uit bovengenoemde vondstnummers, voldoende groot zijn om verschillende kenmerken te kunnen bevatten, kunnen deze aan een bepaalde archeologische periode worden toegeschreven. De overige bezitten onvoldoende kenmerken en zijn daarom als 'prehistorisch onbepaalbaar' beschreven. Er is echter geen enkele aanwijzing om te veronderstellen dat de datering van deze fragmenten niet overeen zou komen met die van de determineerbare individuen.

Algemene technologische en morfologische aspecten

Al het aardewerk is handgevormd door middel van kleirollen (*coils*), die aan elkaar zijn gekneed. De magering van het aardewerk bestaat vrijwel uitsluitend uit granietgruis, waarbij de hoeveelheid en korrelgrootte varieert.¹ Dit verschalingsmateriaal zal uit de nabije omgeving zijn verkregen.

De wanden van de potten zijn over het algemeen geglad of gepolijst. Op beide vindplaatsen komt incidenteel ook (licht) besmeten aardewerk voor.

Op grond van de kromming of bolling en de relatieve wanddikte van de scherven, kan worden vastgesteld dat er verschillende potgroottes zijn. De formaten

¹De kolom 'mag' in de onderstaande tabellen refereert naar magering, g=granietgruis, o=organisch, z=zand en c=chamotte.

kunnen – op één exemplaar uit Gasteren na – echter niet exact worden gereconstrueerd. De meeste individuen representeren waarschijnlijk middelgroot vaatwerk, daarnaast komen er potten uit de categorieën groot- en klein vaatwerk voor.

Het aardewerk uit Gasteren

Uit Gasteren zijn minimaal 21 verschillende potten geborgen (zie tabel 1). Dertien stuks zijn geïdentificeerd als ‘prehistorisch’ omdat ze te weinig kenmerken bezitten om ze aan een bepaalde archeologische periode toe te kunnen schrijven. De overige zeven potten stammen uit de Late Bronstijd of de Vroege IJzertijd.

Uit spoor 7 en 8 in werkput 1 komen respectievelijk vier en zeven individuen. Deze beide sporen vallen op, omdat de individuele potten door relatief veel scherven worden gerepresenteerd. Normaal gesproken wordt nederzettingaardewerk dat afkomstig is uit de vondstlaag – het oude loopniveau – of uit afvalkuilen gekarakteriseerd door kleine scherven, waarbij de individuele potten door slechts één of enkele scherven worden vertegenwoordigd. De potten uit bovengenoemde sporen zijn echter voor ca. 20% tot meer dan de helft aanwezig en de scherven zijn van een groot formaat. Het is daarom waarschijnlijk dat hier sprake is van voorraadkuilen, waarbij het vaatwerk oorspronkelijk intact in het bodemarchief is terecht gekomen (Ufkes 2003, pp. 68–70).

Uit spoor 7 komt het enige fragment waarvan de vorm geheel kan worden gereconstrueerd. Het betreft een lage en zeer wijde terrine met een relatief lange hals en een flauwe schouder. De overgang van de hals naar de schouder is geaccentueerd met een scherpe, diepe groeflijn. De terrine is 16 cm hoog, de randdiameter is 32 cm en de bodemdiameter bedraagt 12 cm. Typologisch kan deze terrine worden geassocieerd met de Sleen-cultuur (850–700 v. Chr., Kooi 1979).

Een tweede fragment is afkomstig van een kom of schaal, waarvan het wandoppervlak iets streperig is geglad. De randdiameter bedraagt ca. 26 cm. Onder het vondstmateriaal bevinden zich tevens fragmenten van een standvoet, die waarschijnlijk tot deze kom behoren. Hoewel de scherven nagenoeg uitsluitend verse breuken hebben, was het niet mogelijk om een compleet verticaal profiel te reconstrueren. Ook hier bestaat de indruk dat niet alle scherven zijn verzameld. Dit is vooral jammer omdat kommen en schalen uit de Late Bronstijd of Vroege IJzertijd over het algemeen een vlakke bodem hebben. Het is dus niet na te gaan of deze kom een a-typische bodem heeft gehad.

De meest opvallende individuen uit spoor 8 zijn een *Zweihenklige Terrine* en twee verschillende miniatuurpotjes. De *Zweihenklige Terrine* heeft een nagenoeg cilindrische hals en is op de overgang van de hals naar de schouder versierd met een ondiepe, brede groeflijn. De grootste buikomtrek is ca. 40 cm, de randdiameter kan niet worden bepaald.

Daarnaast zijn er fragmenten van twee miniatuurpotjes aangetroffen, die mogelijk in één keer zijn geproduceerd. De kleur, het baksel en de maakwijze zijn namelijk identiek. Het ene potje heeft waarschijnlijk een zwak geprofileerde S-vorm, het andere is mogelijk een fragment van een schaaltje met standring (cf. Kooi 1979, p. 141, fig. 2).

Tot slot zijn er uit dit spoor twee exemplaren afkomstig, die behoren tot het type G0 en die te plaatsen zijn in de Vroege IJzertijd (Taayke 1996).

vnr	put	vlak	spoor	aantal (N)	gewicht in gr.(G)	mai	rand	buik	mag	brand	datering	bijzonderheden
2	1	1	7	124	1728,0	4	1	1	g	–	LBT/VIJ	kom of schaal
				–	–	–	1	–	c	–	prehist	kl./middelgr. vaatwerk, dunwandig, ronde rand, gepolijst
				–	–	–	1	–	g	–	prehist	middelgr./groot vaatwerk, ronde rand, gepolijst
				–	–	–	1	1	g	–	LBT/VIJ	terrinen, compleet profiel
3	1	1	4	1	2,3	1	–	–	g	?	prehist	mogelijk licht verbrand
4	1	1	8	62	986,1	7	1	–	g	–	LBT/VIJ	gv, hoekige, iets verdikte rand (cf Taayke G0)
				–	–	–	1	–	g	–	LBT/VIJ	kl./middelgr. vaatwerk (cf Taayke G0)
				–	–	–	2	–	g	–	prehist	miniatur vaatwerk, ws. 2 stuks
				–	–	–	2	–	g	–	prehist	2 verschillende gepolijste hoekige randen
				–	–	–	1	–	g	–	LBT/VIJ	Zweihenklige Terrine
				–	–	–	–	1	g	–	prehist	vlakke bodem, gepolijst
				–	–	–	–	–	g	–	LBT/VIJ	2 besmeten wandscherven
5	1	1	6	4	35,6	2	–	1	g	1	prehist	1 bodemaanzet middelgr./groot vaatwerk, 1 verbrand kl. vaatwerk
6	1	1	3	1	9,3	1	–	–	g z	–	prehist	
7	1	1	2	3	37,2	1	–	–	g	–	prehist	
9	2	1	2	1	6,0	1	–	–	c	–	prehist	
10	2	1	9	1	1,0	1	–	–	g	–	prehist	
11	2	1	16	1	3,4	1	–	–	g	–	prehist	
12	3	1	2	1	17,0	1	–	–	g	–	prehist	schouderfragment
13	3	1	3	1	144,0	1	–	1	g	–	LBT/VIJ	middelgr./groot vaatwerk, vlakke bodem
totaal				200	2969,9	21	11	5		1		

Tabel 1 Analyseresultaten van het aardewerk uit Gasteren.

Het aardewerk uit Taarlo

Van de 28 individuele potten die in Taarlo zijn geborgen, kunnen zeven stuks in de Laat-Romeinse Tijd worden geplaatst. De overige fragmenten die als ‘prehistorisch onbepaald’ zijn bestempeld, behoren echter waarschijnlijk eveneens in deze periode. Eén randfragmentje is behalve met granietgruis ook met organisch materiaal gemagerd, de overige scherven zijn uitsluitend met granietgruis gemagerd.

Ook hier zijn er twee grondsporen die eruit springen omdat ze relatief veel aardewerk bevatten en bovendien per pot door veel scherven zijn vertegenwoordigd. Tijdens een eerste veldverkenning zijn fragmenten geborgen van een pot met een korte uitstaande hals en randversiering in de vorm van vingertopindrukken (spoor ‘xxx’). De randdiameter bedraagt ca. 28 cm. Uit dit spoor komen ook fragmenten van een tamelijk grote pot. Er zijn zowel rand- als wandfragmenten, maar helaas kan, vanwege ontbrekende scherven, geen verticaal profiel worden gereconstrueerd. De grootste buikomtrek is geschat op 32 cm. Het oppervlak van dit exemplaar is gepolijst en op de buik is roetaanslag aanwezig.

Veruit de meeste scherven zijn afkomstig uit spoor 9. Hieruit zijn zeven verschillende individuen gereconstrueerd (zie tabel 2). Een groot rand-, schouder en buikfragment en een groot schouder-, buik- en bodemfragment zijn afkomstig van twee verschillende gesloten kommen. De randdiameter van het eerste exemplaar is geschat op 33 cm en de grootste buikomtrek van het tweede exemplaar bedraagt 30 cm. De bodem heeft een laag standvoetje en is te klein om de diameter te kunnen bepalen.

Er zijn twee potten aangetroffen die zijn versierd. Het eerste exemplaar is een pot met een golfrand. De randdiameter bedraagt ca. 20 cm en de rand staat iets naar buiten uit. De tweede pot heeft een plastische buikversiering in de vorm van zeer regelmatige (groepjes?) ronde indrukjes, afgewisseld met – van binnenuit uitgedrukte – *Büchel* op de schouder.

Een tweeledig potje uit de grootteklasse klein vaatwerk is vertegenwoordigd door één relatief groot fragment. Het potje heeft een afgeplatte, naar buiten verdikte rand met een diameter van 11 cm. De wand is gepolijst, heeft een regelmatige wanddikte en is goed afgewerkt.

Functie van het aardewerk

Op basis van het aardewerk binnen deze twee vondstcomplexen, is het vrijwel onmogelijk om de functie van het aardewerk concreet aan te tonen. Algemeen mag worden verondersteld dat het aardewerk is gebruikt als serviesgoed, om in te koken en om voorraden in op te slaan. Uitsluitend indien er aankoesel of roet op de scherven aanwezig is, kan worden gesteld dat de functie tenminste op enig moment met voedselbereiding te maken heeft gehad. Alleen onder het materiaal uit Taarlo bevinden zich drie individuen met aankoesel. Bij vondstnr. 4 bevindt deze aankoesel zich aan de binnenkant van de pot, bij de vondstnrs. 1 en 9 zitten deze kooksporen aan de buitenkant van de pot. Op het aardewerk uit Gasteren is geen aankoesel aangetroffen. Dit wil niet zeggen dat deze potten niet benut zouden kunnen zijn om in te koken, maar dat de conserveringsomstandigheden mogelijk zodanig zijn, dat er geen aankoesel bewaard is gebleven.

vnr	put	vlak	spoor	aantal (N)	gewicht in gr. (G)	mai	rand	buik	mag	kook	brand	datering	bijzonderheden
1	1	1	9	101	2343,1	7	1	–	g	–	–	LROM	tweeledige kom
				–	–	–	1	–	g	–	–	LROM	golfrand
				–	–	–	1	–	g	1	–	LROM	versierd buikfragment met veel aankoeksel
				–	–	–	1	–	g	–	–	LROM	verdikte rand gr. vaatwerk
				–	–	–	1	–	g	–	–	LROM	wijdmondige kom middelgr./groot vaatwerk
				–	–	–	–	1	g	–	–	LROM	wijdmondige kom met standvoet
				–	–	–	–	1	g	–	–	preh	vlakke bodem
2	1	1	16	1	30,9	1	–	–	g	–	–	preh	
3	1	1	17	3	8,1	2	1	–	g	–	–	preh	afgeschilferde platte verdikte rand
4	1	1	18	5	27,3	2	–	–	g	1	–	preh	waaronder 1 grof besmeten met aankoeksel
5	1	1	25	3	20,9	2	1	–	g o	–	1	preh	waaronder 1 rand met ook iets organische magering
6	1	1	26	1	42,4	1	–	–	g	–	–	preh	gepolijst hard gebakken wandscherf
7	1	1	5	1	2,4	1	–	–	g	–	–	preh	
8	1	1	27	2	4,9	1	1	–	g	–	–	preh	1 klein rond uitstaand randfragmentje
9	1	1	28	2	7,0	2	1	–	g	1	–	preh	1 kom kl. vaatwerk/miniatuur, 1 wand met aankoeksel
10	2	1	53	4	66,1	2	1	1	g	–	–	preh	1 vlakke bodem en 1 afgeschuinde rand
11	2	1	40	5	27,0	2	–	–	g	–	–	preh	
12	2	1	48	2	2,3	1	–	–	g	–	–	preh	
13	2	1	41	4	21,7	1	–	–	g	–	–	preh	
xxx	xxx	xxx	xxx	51	311,5	3	1	–	g	–	–	LROM	verzameld uit een spoor tijdens veldverkenning
totaal				185	2915,6	28	11	3					

Tabel 2 Analyseresultaten van het aardewerk uit Taarlo.

Conclusie aardewerk

Het aardewerk dat op de beide locaties is aangetroffen, is afkomstig uit nederzettingen uit respectievelijk de Late Bronstijd of Vroege IJzertijd en de Laat-Romeinse Tijd. Er is geen aardewerk aangetroffen met afwijkende dateringen. Beide vindplaatsen bevatten sporen die relatief veel aardewerk bevatten en die wellicht als voorraadkuilen geïnterpreteerd kunnen worden. De kwaliteit van het aardewerk is goed en is potentieel geschikt om informatie te verschaffen over de aard van de nederzettingen, alsmede deze nauwkeurig te dateren. Het is daarom bijzonder spijtig dat de omstandigheden waaronder het tracé werd onderzocht niet optimaal waren. Om die reden is het raadzaam om, voorafgaand aan eventuele toekomstige bodemverstorende ingrepen in de nabijheid van deze locaties, archeologisch onderzoek te laten verrichten.

3 Conclusies

Tijdens de archeologische begeleiding van het tracé van een watertransportleiding van de Waterleiding Maatschappij Drenthe is op de Zuidesch te Gasteren en de Taarloëresch bij Taarlo een aantal grondsporen aangesneden. Deze sporen zijn gedocumenteerd.

Gasteren

In Gasteren gaat het vooral om esgreppels, kuilen en paalgaten. Vanwege de beperkte breedte van de waterleidingsleuf zijn er tussen de sporen geen grotere verbanden zichtbaar. De sporen leverden 21 verschillende potten op. De te klassificeren potten stammen uit de Late Bronstijd of Vroege IJzertijd. De sporen 7 en 8 bevatten veel potten. Vermoedelijk betreft het voorraadkuilen. Uit spoor 7 kon één pot geassocieerd worden met de Sleen-cultuur en uit spoor 8 komen naast een *Zweihenklike Terrine* twee miniatuurpotjes. Het aardewerk stamt uit de Late Bronstijd en Vroege IJzertijd en is afkomstig van algemeen gebruiksaardewerk.

Taarlo

In Taarlo zijn twee rijen paalgaten aangetroffen die vermoedelijk behoren tot een erfafscheiding uit de Romeinse Tijd. Uit spoor 9, een kuil, komt een grote hoeveelheid aardewerk die van zeven potten afkomstig is. Dit aardewerk stamt uit de Laat Romeinse Tijd en is afkomstig van voorraadpotten en kookpotten.

Resumé

Uit de aangetroffen sporen en het aardewerk kan geconcludeerd worden dat het tracé van waterleiding een aantal voorraadkuilen heeft aangesneden die zullen hebben behoord tot nederzettingen. Gezien de goede kwaliteit van het aardewerk – dat helaas door de niet-archeologische wijze van graven bij de aanleg van de leidingsleuf zwaar beschadigd is – en de context, kan er vanuit gegaan worden dat op beide essen nog rijke nederzettingssporen aanwezig zijn.

4 Aanbeveling

Gezien de aanwezigheid van gebruiksaardewerk van goede kwaliteit in voorraadkuilen kan er vanuit gegaan worden dat zich op de Zuidesch bij Gasteren en de Taarloëresch bij Taarlo nederzettingssporen bevinden. De nederzettingssporen zullen net als het aardewerk uit de Late Bronstijd, Vroege IJzertijd en Romeinse Tijd stammen. Wij bevelen aan om deze essen archeologisch te beschermen zodat in de toekomst in ieder geval degelijk archeologisch onderzoek mogelijk blijft.

Literatuur

Kooi, P.B., 1979. *Pre-Roman Urnfields in the North of the Netherlands*. Rijksuniversiteit Groningen (diss.).

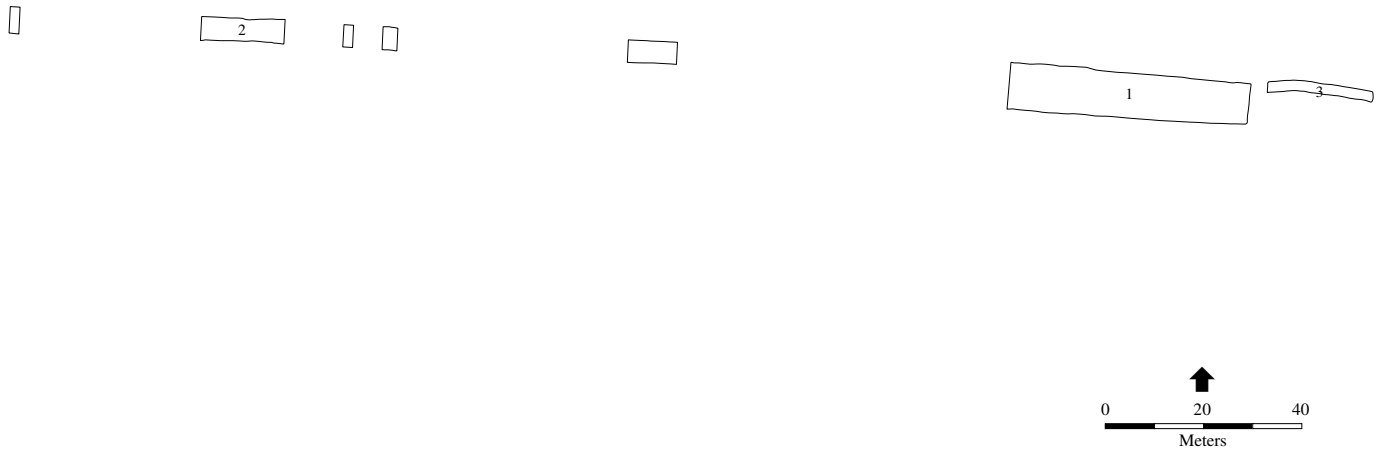
Spek, T. & A. Ufkes, 1995. *Archeologie en cultuurhistorie van essen in de provincie Drenthe. Inventarisatie, waardering en aanbevelingen ten behoeve van het stimuleringsbeleid bodembeschermingsgebieden*. Wageningen/Groningen.

Taayke, E., 1996. *Die einheimische Keramik der nördlichen Niederlande 600 v.Chr. bis 300 n.Chr.* Rijksuniversiteit Groningen (diss.).

Ufkes, A., 2003. Aardewerk. In: M.J.M. de Wit, *Een Definitief Archeologisch Onderzoek langs de Frieslandweg te Emmen, gemeente Emmen (Dr.)*. Groningen, pp. 57–79 (ARC-Publicaties 64).

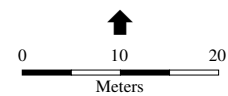
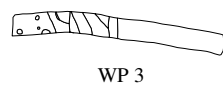
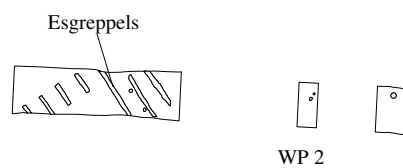
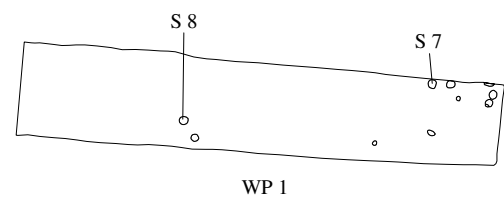
Bijlage 1 Puttenkaart Gasteren

Kaart: B. Schomaker.

Bijlage 2 Sporenkaart Gasteren

Kaart: B. Schomaker.

Bijlage 3 Sporenkaart Taarlo

Kaart: B. Schomaker.

